

Oponentský posudek

Lenka Slováková: Komparace povídek Stefana Grabińského a Edgara Allana Poea

Práce se zaměřuje na hororové prvky ve vybraných povídkách a jejich komparaci. Autorka nejprve podává biografický přehled obou prozaiků, vymezuje literární žánry a motivy, nastiňuje literárně-teoretickou problematiku z oblasti hororu, fantastické literatury (prolínání přirozeného a nadpřirozeného). Uvádí jejich definice na základě odborné literatury a upozorňuje na problematičnost a nejednoznačnost žánrového zařazení. Ve snaze o stručnost nacházíme v této i v dalších částech zkratkovitě či nedořečené formulace, např. když autorka dodává, že „Mnohem podrobnější popis uvedeného žánru je obsažen v publikaci *Leksykon polskiej literatury fantastycznonaukowej*.“ (s. 10) – škoda, že nezmínila alespoň hlavní body tohoto podrobnějšího popisu. Zmíněná zkratkovitost má v některých pasážích za následek nejasnost a nesrozumitelnost: „Spousta z Grabińského krátkých novel je tématicky /sic!/ zaměřená a další významné a zároveň „všední“ motivy, se kterými se zde setkáváme, jsou oheň a vášeň“. – s. 12), nebo úvodní věta na s. 14.

V analytické části se věnuje především charakteristice postav, zobrazení prostoru a času. Dále popisuje podoby a ztělesnění zla, jeho projekce do tvorů známých (kocour u Poea) či neznámých (bílý vyjevenec u Grabińského). Zvláště pojednává o symbolu ohně jako démonické síle, ale i jako symbolu konce, proměny, očištění.

V této části Slováková sice zmiňuje rozdílnost literárního pojetí obou autorů, které potvrzuje i vlastní rozbor. Škoda, že zde nevyužila možnosti a explicitněji nerozvedla rysy romantického a realistického (naturalistického, symbolistického) přístupu, ostatně se tato charakteristika přímo nabízí např. při popisu prostředí: Poe zasazuje děj často do romanticky tajuplného prostředí, prostoru (vězení, sklepení, hřbitov, hrobky – s. 9; samota, zahrada, tajuplná budova, zámek), Grabińsky do běžných, obyčejných míst (železnice, strážní domek, městská vilka). Rovněž popisy interiéru u Poea evokují tajemno a časy minulé, naopak u Grabińského vidíme jednoduché a střízlivé interiéry. Za důležitou zmínku považují zdůraznění prostoru jako živého organismu, který neznámými silami ovlivňuje psychiku hrdiny. Podobně u vnější a vnitřní charakteristiky postav považují za důležitý faktor, že Grabiński absencí vnějšího popisu umocňuje efekt, který dává čtenáři pocítit možnost ztotožnění se s postavou, neboť se jedná o výrazný rys autorova přístupu.

Zvláštní pozornost je věnována ženským postavám, které u obou autorů většinou mají specifickou pozici a jsou nositelky zvláštního symbolického (démonického) významu, často démonickou mocí ovládají okolní svět.

Rozdílnost romantického a realistického (naturalistického) pojetí skutečnosti se promítá nejen do výběru postav (u Grabiňského zastávají běžné profese jako úředník, železničář), ale i do „běžného“ stavu jejich vnitřního světa, který koresponduje s jejich profesí. O to větší napětí vzniká mezi tímto reálným, racionálním světem hrdiny a osudovou „záhadou“. V této souvislosti je třeba zmínit i alegorický význam, s nímž Grabiňski při zobrazení dobové společnosti či určitých dobových prvků pracuje. Např. Démon pohybu či Strojvůdce Grot je svým způsobem alegorií vzpoury proti osudu, omezenosti lidského života a jeho řádu, pravidel. Nicméně osudu se postavit nelze, jak ukazuje povídka Falešný poplach. S problematikou osudu souvisí i otázka času a jeho symboliky, smrti, přechodu do věčného života či existence čtvrté dimenze. Slováková se dále věnuje otázce zla a jeho působení na postavy a zobrazený svět, zamýšlí se nad rolí vnitřního (tíha viny, výčitky svědomí) a vnějšího zla, protože obě formy jsou v rozebíraných dílech prakticky všudypřítomné. I zde nacházíme výrazný rozdíl mezi pojetím Poea a Grabiňského, jak vidíme např. na vnímání šílenství ve vykreslení vnitřního světa postav (s. 20). Určitým „módním“ prvkem v tomto typu dobové literatury, jak vidíme u Grabiňského, se stává motiv rozdvojení osobnosti a vliv psychoanalýzy, telepatie.

Kromě výše zmíněných výtek (zkratkovitost, nejasnost výpovědí a z toho plynoucí nepřehlednost některých pasáží) bych upozornila na určité stylistické neobratnosti (spousta, valná většina povídek), s nimiž se v práci na více místech setkáváme.

Souhrnně lze říci, že se diplomantce podařilo podat přehled hlavních rysů obecně příznačných pro „fantastický, hororový“ typ literatury a na tomto základě charakterizovat tvorbu obou autorů. Prokázala i odpovídající znalost sekundární literatury daného tématu. Zpracování tématu splňuje kritéria bakalářské práce. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci velmi dobře (2).

V Praze 7. 6. 2016

Doc. Simona Kolmanová, CSc.